

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента – доктора юридичних наук, доцента
Плетенця Віктора Миколайовича на дисертацію
Коваленка Іллі Олександровича «Розслідування шахрайства у сфері
використання банківських електронних платежів»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Конституція України проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3). Значної шкоди соціальній цінності завдає злочинність, яка втручається у всі сфери життєдіяльності людини. На рубежі ХХ-ХХІ століть під час бурхливого розвитку науково-технічного прогресу, у зв'язку з кількісною і якісною зміною засобів і послуг мобільного зв'язку, а також Інтернет-ресурсів, надзвичайно актуальною стала проблема шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Автор зазначає, що досить велика кількість протиправних діянь на часі вчинюється у сфері власності (крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства). Також І. О. Коваленко наголошує, що протягом останнього десятиріччя в Україні та в усьому світі інформаційні технології зробили великий крок вперед, що стало одним з вагомих чинників загострення криміногенної ситуації у сфері банківської діяльності. Адже з масовою комп'ютеризацією та використанням всесвітньої мережі Інтернет діяльність злочинного середовища набула відповідні зміни як серед новітніх способів учинення протиправних діянь, так і серед засобів їх учинення. Крім того, у зв'язку з розвитком банківської системи України, використанням в банківській діяльності таких продуктів як Internet Banking, Клієнт-Банк та інші збільшилася кількість кримінальних правопорушень в сфері банківських електронних платежів. З огляду на

складність кримінальних проваджень досліджуваної категорії, як у всьому світі, так і в Україні, здобувач робить висновок, що виникає необхідність у створенні сучасної методики розслідування вказаних протиправних діянь.

Мета дослідження відповідає його предмету та правильно розкривається у відповідних завданнях. Об'єкт і предмет дослідження визначені вірно. Емпіричний матеріал цілком достатній, щоб стверджувати про об'єктивність зроблених висновків.

Наукові положення, викладені у дисертації, ґрунтуються на грамотному використанні сучасних прийомів і методів наукового пізнання, які обрані з врахуванням визначеної мети та сформульованих завдань.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані в дисертації, визначається декількома обставинами. Перш за все, автор достатньо повно вивчив та проаналізував наукову літературу як загальнотеоретичного, так і спеціального характеру, яка стосувалася тематики дослідження. Варто відзначити сумлінне використання здобувачем різнопланової джерельної бази, які стосуються проблематики дослідження. Дисертант використовує об'єктивну критику і науковий стиль полеміки, дохідливу мову викладу, що вказує на вдало обрану власну методику дослідження та раціональне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання.

По-друге, достовірність одержаних наукових положень і результатів дисертації обумовлена тим, що положення та висновки не суперечать усталеним, апробованим науковим положенням у сучасній науці кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертації та опублікованих наукових працях.

Основні результати дослідження опубліковано в одинадцяти наукових публікаціях за темою дисертації, з яких п'ять – у наукових журналах та збірниках наукових праць, визначених МОН України як фахові видання з

юридичних наук (у тому числі дві – у періодичних виданнях інших держав), та шести тезах доповідей на науково-практичних конференціях та семінарах.

Все це дозволяє зробити висновок про належний рівень обґрунтованості основних положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхню репрезентативність та свідчить про належний науковий рівень дослідження, яке за своїм змістом і розглядом проблем відповідає поставленим МОН України вимогам.

Серед положень наукової новизни, що вважаємо за доцільне відмітити, є наступні. Так, І. О. Коваленко визначив сукупність відомостей щодо слідів із матеріальних та особистісних джерел походження, із визначенням домінуючої ролі віртуальних (електронно-цифрових) слідів, що містяться: у пам'яті електронно-обчислювальних пристроїв, мобільному телефоні, електронному журналі банкомату (терміналу), на сервері інтернет-провайдера тощо, що у своїй сукупності формують слідову картину правопорушення.

Також, автором було удосконалено систему обставин, котрі підлягають встановленню у кримінальному провадженні за фактами вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів, зокрема, систему обставин, котрі підлягають встановленню при розслідуванні шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів, серед яких найважливішим є наступні: обставини, котрі характеризують вчинення шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів (відомості про час, місце вчинення шахрайства, відомості про спосіб його вчинення, наприклад: використання ботів для спаму та потрапляння шкідливих програм до комп'ютерного забезпечення потерпілого; використання реквізитів картки, які викрадені з серверів магазинів електронної торгівлі, платіжних та розрахункових систем, з персональних комп'ютерів користувачів; відомості про сліди протиправного діяння); визначення місця отримання неправомірного доступу та інтеграції до мережі (зсередини чи ззовні) та способи вчинення неправомірного

підключення (злам програм захисту даних, маніпуляції з даними, командами та інформацією, використання шахрайських програм, технічних прийомів); засоби, що використовуються при скоєнні правопорушення: це можуть бути як технічні, такі як ЕОТ, смартфони, планшети, модеми, маршрутизатори, так і програмні, такі як VPN, браузері, графічні редактори, програми кодування інформації; обставини, котрі відносяться до характеристики особи злочинця та особи потерпілого (кількість правопорушників – факт розподілу функцій серед шахраїв, завдання кожного з них).

Зміст роботи дає підстави вважати, що наведені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній роботі, зокрема, для наукових досліджень засобів протидії злочинності, подальшої розробки загальної теорії кримінального процесу та криміналістики, в практичній діяльності правоохоронних органів як рекомендації, спрямовані на оптимізацію використання криміналістичних методів у боротьбі зі злочинами.

Структура та обсяг дисертації побудована таким чином, що дозволяє здобувачу досягти обрану мету та виконати поставлені завдання і складається із вступу, трьох розділів, які охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Дисертація побудована класично, що дозволило її автору оптимально й комплексно дослідити сучасний стан організації і тактики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів, забезпечення цієї діяльності новітніми тактичними засобами та методами їх застосування. Кожен розділ дисертації завершується висновками, що становлять науковий інтерес для науки кримінального процесу та криміналістики, а також працівників правоохоронних органів.

Методологія та методика дослідження вибрані вірно. Як вбачається з відповідних положень дисертації, автор володіє методологією наукового аналізу складних проблем теорії і практики юридичної науки.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Коваленка Іллі Олександровича на тему «Розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» включає результати власних досліджень здобувачки. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Результати дисертаційного дослідження І. О. Коваленка є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

В цілому, позитивно оцінюючи внесок у розробку піднятих наукових проблем, треба констатувати, що ознайомлення з дисертацією не дозволяє утриматись від висловлення деяких зауважень, що можуть бути предметом обговорення під час публічного захисту.

1. Охарактеризовані в підрозділі 2.1 окремі аспекти організації розслідування повністю розкривають завдання, які автор поставив перед собою. Але, на наш погляд, подальші дослідження І. О. Коваленка можуть бути направлені на інші особливості кримінальних проваджень цієї категорії, зокрема, на побудову та аналіз слідчих версій, інші особливості планування розслідування.

2. У розділі 3 дисертант конкретизував процесуальні, організаційні й тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Але в цьому розділі автор оминув увагою особливості проведення слідчого експерименту та спеціального слідчого експерименту. На нашу думку, проведення вказаних процесуальних дій може мати важливі особливості при розслідуванні шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Тому висвітлення цього питання може мати місце в подальших дослідженнях здобувача.

Висновок: Дисертація «Розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» є кваліфікаційною науковою працею,

виконаною особисто здобувачем, вирішує важливе наукове завдання, є актуальною, завершеною, такою, що має теоретичну і практичну значущість та відрізняється науковою новизною. Таким чином, дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а його автор, Коваленко Ілля Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

**Офіційний рецензент –
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
доктор юридичних наук, доцент**

 Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ

Погоджено:

**Проректорка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

Лариса НАЛИВАЙКО